

Een ijsdrama in de Gouden Eeuw

Het was in het begin van 't jaar 1638 geweldig gaan vriezen en daar de vorst bleef aanhouden en het ijs goed was, waren al heel spoedig de wateren in ons waterrijk Holland tot een gebaanden weg geworden.

Dit sterke ijs lokte natuurlijk uit tot ijsvermaak en het was daarom niets bijzonders, dat enkele leden van het gezin van Professor Vossius ook eens een tocht over het ijs wilden maken.

Professor Gerard Johannes Vossius, van wien Vondel de bekende regels zong: „Al wat in boeken steekt, is in dat hoofd gevaren,” had een voorbeeldig gezin.

Zes zonen en twee dochters waren hem geschonken en allen deelden in de rijke geestesgaven, waardoor de vader boven zijn tijdgenooten uitblonk.

Ook één der beide dochters, Kornelia, die in 1638 pas zestien jaar oud was, muntte uit op velerlei gebied. Niet alleen was zij vlug met de borduur-naald, en deed zij haar leermeester in de muziek Sweelinck alle eer aan, maar ook sprak zij met gemak Fransch, Italiaansch, Spaansch en Latijn, terwijl zij tevens zeer bekwaam was in huishoudelijk werk.

Acht zulke kinderen te bezitten, was wel een rijk voorrecht. Doch helaas heeft Vossius zijn grooten schat niet lang mogen behouden. Zijn zoon Dyonis was in 1633 op twee-en-twintigjarigen leeftijd in Zweden aan de pokken gestorven. Op zijn dood maakte Vondel zijn schoon gedicht „Vertroostingje,” dat aanvangt met de woorden:

„Wat treurt gij hooggeleerde Vos
En frons het voorhoofd van verdriet;
Benijd uw zoon den hemel niet:
De hemel trekt, ai laat hem los!”

Twee jaar later was zijn oudste zoon Johannes op Java gestorven. En nu in 1638. . . .

Het was een mooi plan, dat men bedacht had. Met een holderwagen, een ruim en vrij gemakkelijk voertuig, zou men van Amsterdam naar Leiden rijden. Dat kon heel goed, want het ijs was overal sterk en vertrouwd en er werd zóóveel gereden, dat men beslist niet bang behoefde te zijn voor een ongeluk.

Het gezelschap, dat deze spelevaart zou maken, bestond uit de beide dochters van den professor, Kornelia

en Johanna, haar broeder Mattheüs, verder oom Junius, een zoon van den Poolsehen gezant en diens leermeester.

Met twee sterke, forsche paarden voor den holderwagen gespannen,

Ijsvermaak in vroeger eeuwen

reed het gezelschap vroolijk en welgemoed de Leidsche poort uit. Eerst ging het op den Overtoom aan en vandaar den Sloterweg en 't Nieuwe Meer op.

Alles ging best en het gezelschap had niet weinig schik in den aangename tocht.

Vooraf toen de wagen zich op den breeden plas bevond, werd het een tocht vol afwisseling, omdat daar een drukke heerschte en een gewoel, die men in Amsterdam vergeefs zocht.

Men zag allerlei voertuigen zich langs den ijsvloer voortbewegen: een turfkar, een slee met hout of ook een zwierig speelwagentje, dat door een paar dartele schimmels werd getrokken. Een enkelen keer passeerde men een fraaie narrenslee, wier vroolijk belgeklingel de nadering reeds van verre verried. Dan weer zag men menschen op priksleden zich voortbewegen of schoot een zeilwagen pijlsnel voorbij.

Men zag er schippers in hun grove buizen, met ruige mutsen op het hoofd, zeelieden met topperschoeden op; dorpsbewoners in hun schilderachtige kleedij op schaatsen, alles

wedijverend om elkaar voorbij te komen. Daar tusschen door reed weer een deftige burgerzoon of een rijk uitgedoste hofjonker. Wat scheelde het: het ijs maakte immers alle standen gelijk, toen evengoed als nu.

Dat drukke beweeg, links en rechts van den holderwagen, gaf niet weinig aanleiding tot vroolijke opmerkingen en verwekte vaak een lachsalvo, wanneer men iemand op de

gladde ijzers 'n onverwachte tuiming zag maken.

Alles ging goed, tot opeens. . . .

Mattheüs, die bij een portier zat, merkte het het eerst op, dat de voerman zijn paarden geweldig begon aan te zetten. Johanna vond dit prettig, hoe harder hoe liever, maar haar broer dacht daar toch anders over. Men moest er altijd om denken, dat men op het ijs reed en een ongeluk lag vaak op 'n klein plekje. Waar was het goed voor, dat de voerman zoo'n haast begon te maken. Niemand van het gezelschap kon dat begrijpen.

De wagen had nu het Leidsche Meer bereikt en daar was de baan smaller, terwijl er meer voertuigen reden. Een paar rijtuigen zag men vlak voor den holderwagen uitrijden en hoe de voerman ook riep, zij wilden den wagen blijkbaar niet laten passeeren.

Een tijdlang werd het nu harddraven achter elkander aan, doch op het laatst begon dit den voerman van den holderwagen te vervelen. Zijn eer was er, meende hij, mee gemoeid, dat hij die rijtuigen niet voorbij kon komen en daarom wilde hij er een

eind aan maken. Hij zette zijn paarden nu tot extra spoed aan, om op die manier de anderen voorbij te kunnen komen.

Doch de baan was te smal en daar de anderen geen ruimte maakten, kon hij dit voornemen niet ten uitvoer brengen. Daarom joeg hij nu zijn paarden terzijde van de baan, om op die manier de rijtuigen voorbij te komen.

Mattheüs, die, uit bezorgdheid, half buiten het portier hing, zag het roekeloze plan van den voerman en riep zoo hard hij kon, dat hij op de baan moest blijven. Men wist immers niet of het ijs naast de baan wel vertrouwd was?

Doch de man stoorde zich niet aan den waarschuwendenden roep van Mattheüs.

En toen opeens gebeurde het ongeluk.

Den vorigen dag had men daar naast de baan bijten gehakt om te vissen, en in den afgeloopen nacht waren die bijten weer dicht gevoren, maar natuurlijk was het ijs daar nog dun, veel te dun om den zwaren holderwagen te kunnen houden.

Nauwelijks was de voerman op de toegevroren bijten terecht gekomen of hij zag het gevaar, dat dreigde. Snel trok hij aan de teugels, om de paarden weer op de baan te brengen, doch het was al te laat. . . . een groot gekraak werd gehoord, er werd een gil geslaakt, en de wagen

zakte door het ijs heen in het water van het Leidsche Meer. . . .

Doordat Mattheüs aan het portier zat, gelukte het hem het eerst uit het water te komen. Dadelijk daarop gelukte het den Poolschen onderwijzer uit het wak te kruipen en deze haalde Kornelia uit het water. Wonder boven wonder kwamen allen nog weer behouden op het ijs, behalve Kornelia, die bewusteloos scheen te zijn. Toen men echter pogingen begon aan te wenden, om haar bij te brengen, bleek het, dat zij tengevolge van den schrik en van het binnengekegen water was overleden.

De ontsteltenis onder de overige leden van het gezelschap was groot. Nadat de wagen weer met vereende krachten op het ijs was gebracht, werd de tocht naar Leiden voortgezet, waar men diep verslagen aankwam. Vier dagen later werd Kornelia Vossius in het familiegraf van haar grootvader Junius te Leiden ter aarde besteld.

Zoedra Vondel het drama, dat zich op 't Leidsche Meer had afgespeeld, vernam, schreef hij het volgende gedicht:

Een oogenblik heeft soo veel gaven
Gedaelt van 't hemelsch paradijs
Op u verslingert, in het ys
En sneeu, op 't onversienst begraven.
Een waterslang verbeet die bloem
Van onse jeughd, der maeghden roem.

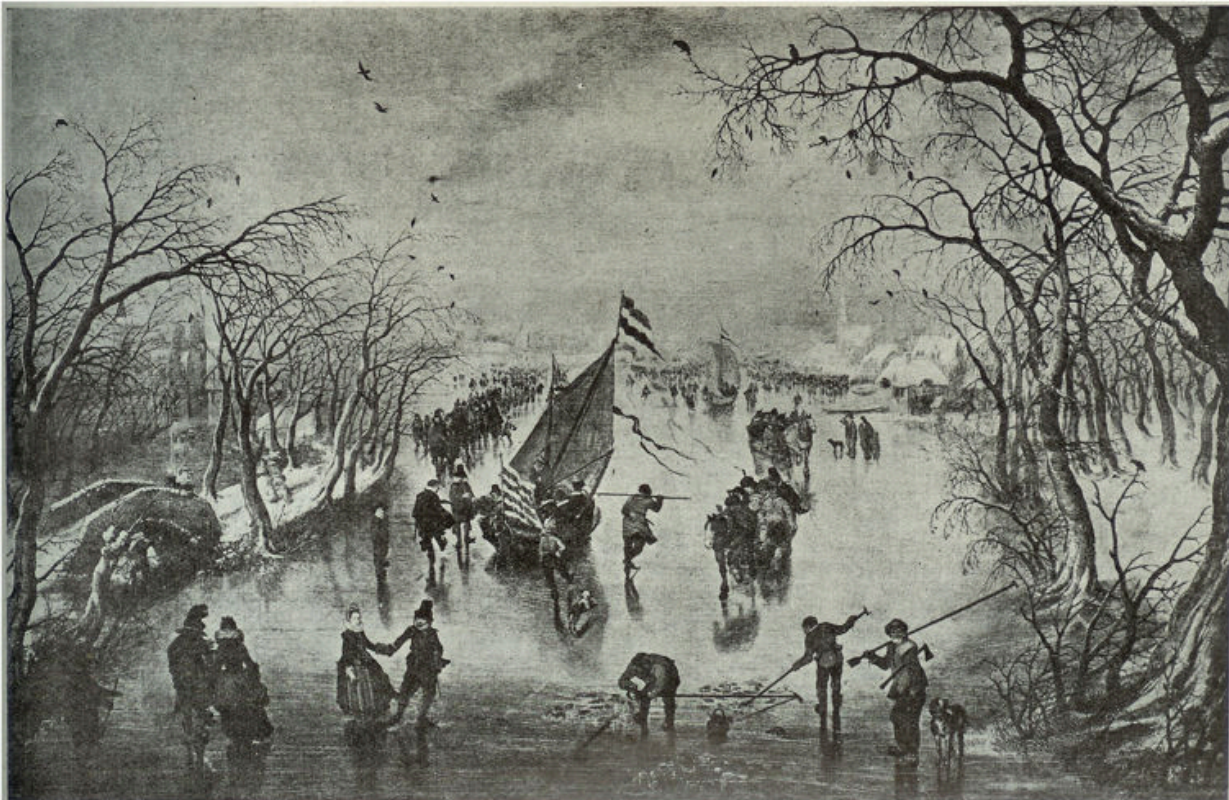
Nu swijgen al uw schelle snaren,
D' yvoyre fluyt, de soete keel,
Daer 's vrijers goddelykste deel.
De siel omtooogh op plagh te varen,
Doen so ten ooren uytgelockt
Ghy haer tot in den hemel trockt.

Uw onvolwrochte beelden treuren,
En roepen al: ick sterf, ick sterf!
Papier, paneel verschiet zijn verf,
Men siet geen leven in de kleuren
Van uw tapijten, met de naald
En syde nae de kunst gemaelt.

Nu sult ghy geest noch wijsheyd soeken
In 't Neerduytsch, Fransch of in
't Toskaensch,
Mocht u vermaecken in het Spaensch,
En lesen 't keurighst uyt de boeken;
Of antwoord geven op 't Latijn
In Duytsch, als u gevraecht sal sijn.

Het bleef niet bij dezen derden slag. In 1640 stierven Vossius' tweede dochter Johanna en zijn zoon Gerard aan de pest, in 1645 overleed Franciscus aan een kwijnende ziekte, terwijl Mattheüs in 1646 plotseling aan zijn einde kwam. Eindelijk, in 1649, overleed de zwaar beproefde professor Vossius zelf, eenzaam en verlaten. Van zijn acht kinderen had hij nog maar alleen zijn zoon Izak over en deze bevond zich juist in Zweden toen zijn vader stierf.

P. de Z. J.Gzn

Naar een schilderij van Van der Venne